

Sedmi regionalni Forum o vladavini prava za Jugoistočnu Evropu

Pripremila: Elma Veledar-Arifagić, AIRE centar

Regionalni Forum o vladavini prava za Jugoistočnu Evropu (u daljnjem tekstu: *Forum*) održava se posljednjih sedam godina u organizaciji *Centra AIRE* i organizacije Civil Rights Defenders. Na *Forumu* se razmatraju pitanja u vezi sa Evropskom konvencijom za ljudska prava kojima Evropski sud za ljudska prava u Strazburu i nacionalna pravosuđa koja učestvuju na *Forumu* daju najveći značaj. Dana 16. i 17. oktobra 2020. održan je sedmi regionalni Forum. Forum se organizuje uz podršku Vlade Ujedinjenog Kraljevstva, Vlade Kraljevine Švedske, Fondacije Konrad Adenauer i Ministarstva vanjskih poslova Kraljevine Nizozemske.

S obzirom na aktuelnost i posljedice jedne od najvećih globalnih kriza nakon Drugog svjetskog rata, tema ovogodišnjeg *Foruma* je bila COVID-19 i prava zaštićena Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Ovogodišnji *Forum* je održan u posebnim okolnostima uzrokovanim pandemijom COVID-19, u skladu s čim je bilo nužno organizovati drugačiji način rada i učešće predstavnika na *Forumu*. *Forum* je organizovan kao interaktivni događaj, na način da je organizovana centralna konferencija, a predstavnici iz regije su imali priliku da se povežu i uključe u centralnu konferenciju. Komunikacija između učesnika i predstavnika provedena je uz pomoć video tehnologije.

Na centralnoj konferenciji u okviru *Foruma* učestvovali su predsjednik Evropskog suda za ljudska prava, Komesarka Vijeća Evrope za ljudska prava, kao i sadašnje i bivše sudije Evropskog suda za ljudska prava. Pored toga, predstavnici iz cijele regije su bili organizovani u radnim centrima u Beogradu, Podgorici, Prištini, Skoplju, Sarajevu i Zagrebu, zajedno sa predsjednicima i sudijama vrhovnih i ustavnih sudova, ombudsmenima, zastupnicima država pred Evropskim sudom za ljudska prava, predstavnicima pravosudnih akademija odnosno centara za edukaciju sudija i tužilaca, predstavnicima nevladinih organizacija koje se bave zaštitom ljudskih prava te istaknutim stručnjacima iz regije.

Od proglašenja pandemije države širom svijeta su preduzimale mjere kojima su pokušavale da ograniče opasnost po život i zdravlje svojih građana. S obzirom na trajanje i neizvjesnost skorog kraja pandemije, države i dalje uvode različite mjere, s obzirom na izazove koje sa sobom ova kriza donosi. Paralelno, po prvi put otkad je usvojena Evropska konvencija o ljudskim pravima veliki broj država je u isto vrijeme pogođen istom krizom, a uticaj uvedenih i poduzetih mjera se odražava i na brojna prava i slobode koje garantuje EKLJP.

Govornici na *Forumu* su pokrenuli diskusiju u pogledu ispunjenja pozitivnih država ugovornica u zaštiti života i zdravlja građana, a u vezi sa različitim mjerama koje su se uvodile sa ciljem suzbijanja širenja zaraze, kao što su: *lockdown*, zatvaranje svih neesencijalnih djelatnosti, zatvaranje škola, vjerskih i ugostiteljskih objekata. Istaknuto je da su ove mjere pokrenule pitanja kršenja ljudskih prava, kao što su pravo na pravično suđenje, pravo na mirno uživanje imovine, pravo na obrazovanje, pravo na zabranu diskriminacije, slobodu vjeroispovijesti. Istaknuto je da se ograničenjem ili ukidanjem kretanja i okupljanja zadiralo u prava na slobodu kretanja, izražavanja, udruživanja i slobodne izbore.

Govornici i predstavnici iz regije su se dotakli mnogih zajedničkih, dosadašnjih i budućih, izazova, a posebno u vezi sa teškoćama u uspostavi potrebne ravnoteže između brojnih prava o kojima je riječ.

Također, predstavnici iz regionalnih radnih centara su govorili o predmetima o kojima su sudovi u njihovoj državi odlučivali u pogledu povrede niza prava koja su zagarantovana EKLJP-om kao što je, primjera radi, odluka kojima je utvrđeno pravo na slobodu kretanja pojedinih kategorija građana. Razgovaralo se o prijetnjama ljudskim pravima u kontekstu pandemije, prilikom čega su predstavnici podijelili svoja zapažanja, stavove i mišljenja u pogledu pojedinih iskustava, kao i iznijeli moguća rješenja koja su se ili bi se mogla pokazati praktičnim i djelotvornim.

S obzirom na očiglednu činjenicu da će pandemija trajati još određeno vrijeme, što pojačava prijetnje za konvencijska prava, sudije i bivše sudije Evropskog suda za ljudska prava su iznijele bitne stavove iz odluka Evropskog suda za ljudska prava, svoja mišljenja te zajedničke zaključke, koji bi trebali biti od pomoći državama da unaprijede svoje reakcije na pandemiju, vodeći računa o standardima EKLJP-a i prakse Suda u Strazburu. Jasna poruka sudija Suda u Strazburu odnosi se na značaj razumijevanja poštivanja obaveza koje države imaju u datom kontekstu u skladu sa Evropskom konvencijom. Naglašeno je da osnovna vodilja prilikom uvođenja mjera za suzbijanje pandemije treba da predstavlja usklađenost tih mjera sa ljudskim pravima, sve sa ciljem uspostave i očuvanja djelotvornosti ljudskih prava u vanrednim situacijama. Upravo je razumijevanja postojeće relevantne prakse Suda u Strazburu alat za prevazilaženje novih izazova, s obzirom da pruža priliku za sagledavanje mogućnosti primjene postojeće sudske prakse Suda u Strazburu na nova pravna pitanja i faktičke situacije koje su se pojavile tokom pandemije.

Jedna od bitnih poruka se odnosi i na potrebu podsticanja saradnje između predstavnika u regiji sa ciljem iznaženja rješenja za pitanja sa kojima se suočavaju.

Okvir za Forum daje *Vodič* pod nazivom COVID-19 i njegov uticaj na ljudska prava (u daljnjem tekstu: *Vodič*). Ovaj dokument sadrži pregled sudske prakse Suda u Strazburu relevantan za situacije u kojima se države mogu naći za vrijeme kriznog perioda. Također, ovaj dokument sadrži i analizu prava iz Konvencije koja su najviše pogođena pandemijom COVID-19 i načinima na koje su države pokušale da je spriječe. *Vodič* se zasniva na odredbama Konvencije i presudama i odlukama koje su najznačajnije za pravna pitanja koja je pandemija pokrenula. Međutim, od izrazite važnosti je prikaz postojeće praksa Suda u Strazburu i pokušaj da se ona primijeni na trenutne činjenice. *Vodič* nam pojašnjava uslove za derogiranje prava iz EKLJP na osnovu člana 15, te raspravlja o institucionalnim i procesnim garancijama koje se mogu i moraju primijeniti kako bi se ljudska prava zaštitila tokom kriznog perioda.

Konačno, iako ni Forum ni *Vodič* ne pružaju jednostavna rješenja za države u zaštiti ljudskih prava tokom krize koja traje, nude nam razumijevanje mogućih načina zaštite, pojedinaca i zajednice, kao posljedice pandemije. Konkretnije, *Vodič* zasigurno predstavlja koristan izvor informacija za sudove koji moraju odlučivati o predmetima koji su se pojavili u kontekstu pandemije COVID-19. Od jednake koristi *Vodič* je i za nevladine organizacije koje rade s osobama čija prava i slobode su pogođene pandemijom, i koje također igraju važnu ulogu u sistemu zaštite ljudskih prava.

Vodič COVID-19 i njegov uticaj na ljudska prava, sa sveobuhvatnim uvidom u presude Evropskog suda u odnosu na prava koja mogu biti ugrožena uslijed pandemije COVID-19 i odgovora država na nju, dostupan je na internet stranici www.rolplatform.org. Navedena stranica sadrži i informacije o prethodno održanim forumima vladavine prava za Jugoistočnu Evropu, a pored toga, pruža uvid u brojne tematske publikacije, kao što su: Pregled prakse Evropskog suda za ljudska prava: zabrana mučenja, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja, Pregled prakse Evropskog suda za ljudska: sloboda izražavanja i njen odnos sa pravom na poštovanje privatnog života i pravom na pravično suđenje, Vodič kroz ključne principe i koncepte EKLJP, kao i njihovu primjenu u domaćim sudovima, te pregled novije sudske prakse u Bosni i Hercegovini i zemljama regije.